

Fotó: Khashayar Kouchpeydeh

Miért van szükség könyvekre a börtönben?

„Az irodalom és a költészet képes pozitívan hatni a személyiség és a szociális készségek fejlesztésére, így fontosnak tartanám e terület fejlesztését és fenntartását”

A börtönkönyvtárak célja az lenne, hogy börtönrácsokon túli világot nyissanak meg azzal, hogy lehetővé teszik a fogvatartottak számára, hogy könyveket válasszanak az érdeklődési körüknek megfelelően, szervezett programokon vehessenek részt, élvezzék mások társaságát, vagy egyszerűen csak pihenjenek egy biztonságos és barátságos környezetben. Ez segíthet a fogvatartottaknak abban, hogy egy időre elfelejtsék a börtönélet rideg valóságát egy különben rendkívül korlátozó és szabályozott környezetben. A börtönkönyvtárak fontos szerepet töltenek be mint oktatási, információs, kulturális és szabadidős találkozási és tanulási terek az egész börtönközösség számára. A releváns forrásokhoz való ingyenes hozzáférés biztosítása kulcsfontosságú a fogvatartottak személyes fejlődése, jóléte és végső soron rehabilitációja érdekében. A biztonsági kérdéseket figyelembe véve a fogvatartottaknak ugyanolyan minőségű könyvtárat kellene tudniuk használni, mint bármelyik szabad polgárnak.

A könyvtarak.hu 2019-es statisztikája szerint 19 börtönkönyvtár működik jelenleg Magyarországon.

A nyolc éven át börtönben végzett irodalomterápiás munkám tapasztalata azt mutatta, hogy egy börtönkönyvtár akkor tud jól működni, ha több oldalon is van legalább egy lelkes személy, aki szívén viselni az állomány és az olvasók sorsát is. Az irodalom és a költészet képes pozitívan hatni a személyiség és a szociális készségek fejlesztésére, így fontosnak tartanám e terület fejlesztését és fenntartását.

A büntetés-végrehajtási intézeteknek általában kevés forrása marad új könyvek vásárlására, így az állomány bővítésére adományozással van lehetőség – ennek hátránya a sokszor elavult dokumentumok megjelenése –, valamint egy szoros kooperáció létrehozásával a városi vagy megyei könyvtárral. 2017-ben például a Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet együttműködési tervről nyilatkozott a Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Községi Térrel és az Országos Széchényi Könyvtárral. A közös munka célja a köz számára is elérhető digitalizálás.

Egy ilyen jellegű projekt nem csak a könyvtáros kollégák számára szabadít fel időt és energiát, de a fogvatartottak lelki és mentális egészségére is pozitívan hat: változik az időérzekelés, hasznosnak érezhetik magukat, fejleszthetik digitális készségeiket – melyek szabadulásuk után kifejezetten hasznos tudásnak bizonyulnak.

A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló több törvénnyel módosított 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (Bv. Kódex) 40. § (2) bekezdése szerint lehetőséget kell biztosítani az elítélteknek a művelődésre. A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásáról szóló 6/1996. (VII. 12.) IMrendelet (Bv. Szabályzat) 75. § (1)-(2) bekezdése alapján az elítélt – a házirendben előírtaknak megfelelően – jogosult szabadidejében az intézet által biztosított művelődési programokon részt venni. A Bv. Kódex 36. § (1) bekezdés m), n) pontjai, a 118. § (1) bekezdés e) pontja a fogvatartottak művelődéshez való jogát is a büntetés-végrehajtási intézet lehetőségeihez köti. A Bv. Kódex 38-40. paragrafusai előírják, hogy biztosítani kell-e tevékenységeket, de erre nincsenek kidolgozva kellően részletes szabályok. Az új európai börtön szabályokról szóló 2006. évi 2. sz. ajánlás 27. szabályának (6) bekezdése előírja, hogy kulturális tevékenységet és időtöltést is fel kell ajánlani a fogvatartottak számára, és amennyire lehetséges, nekik maguknak is részt kell venniük a szervezésben.

Magyarországon jelenleg 33 büntetés-végrehajtási intézet működik, melyekben 2019-ben összesen 16 334 elítéltet tartottak fogva. A könyvtárosok pedig általában a fogvatartottak közül választódnak, vagy egy reintegrációs tiszt vállalja a feladatot. Minden büntetés-végrehajtási intézet rendelkezik könyvtárral, amelyben politikai, szépirodalmi, természettudományos és szakkönyvek állnak a fogvatartottak

rendelkezésére (Büntetés-végrehajtási Szabályzat 240–242. §-a alapján).

A legnépszerűbb dokumentumok a tankönyvek, a verseskötetek, a krimik és az ismeretterjesztő könyvek.

A nevelésnek két alapvető formáját határozták meg: az egyéni és a csoportos nevelést. Az egyéni nevelés célja, hogy az elítélt felismerje hibás nézeteit, befolyásolja erkölcsi nézeteit, és azokat helyes irányba terelje. A csoportos nevelés célja az elítéltek közösségi érzésének és a felelősségtudatuk fejlesztésének erősítése. Népszerűek a volt fogvatartottakból lett írók, közszereplők (Tóásó Előd, Kaiser Ede, Ambrus Attila, Stohl András, VV Aurelio) alkotásai, interjúi. Ennek oka leginkább az, hogy a börtön világa tabuként kezelt, és ha az illetékes állami vagy társadalmi intézmények nem szolgáltatnak elegendő és releváns információt erről a világról és sajátosságairól, a társadalom érdeklődéssel fogadja az elítéltek tapasztalatait.

Vitatott kérdés, hogy az általános kultúra minden megnyilvánulását be kell-e juttatni a börtönökbe, hiszen valamikor minden fogvatartott szabadulhat (hacsak nem tényleges életfogytiglanira ítélték). Nem észszerű az elítéltektől elzárni azokat az információkat, amikre szükségük lehet a szabadulás után (például a szocialista időszakban nem használhattak forgalomban lévő pénzürméket és papírpénzt). Továbbá nem jó felfogás ezt a speciális intézményt szigetként értelmezni, hiszen a börtönbe bekerült személyek többsége idővel visszatér a társadalomba. Ebből kifolyólag nem mindegy, hogy az elzárás ideje alatt

milyen ingerek érik őket, hogyan bánnak velük, és ebből mit fognak visszaadni a befogadó közegnek.

A reformpedagógia már a 19. században felismerte, hogy az irodalom élményszerű befogadása fejlesztő hatással van a befogadóra. Minden szocioterápiás és művészetterápiás foglalkozás a résztvevők „érzékenyítését” tűzi ki célul, annak reményében, hogy sikerül javítani azokon a részben vagy teljesen hiányzó készségeken és képességeken, amelyek az elítélteknek a társadalom számára elfogadható formában gyakorolt életviteléhez és egy egészséges személyiséghez szükségesek. A börtön munkatársai is felismerték a művészetterápiákban rejlő lehetőségeket, a Váltó-sáv Alapítvány is rendszeresen szervez workshopokat, konferenciákat, ahol a börtön személyzetét is fejlesztik, valamint a fogvatartottaknak is szerveznek különböző művészetterápiás programokat.

Csorba-Simon Eszter

„A börtönkönyvtárak fontos szerepet töltenek be mint oktatási, információs, kulturális és szabadidős találkozási és tanulási terek az egész börtönközösség számára”

